
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

שונאים ואוהבים: יהדות אירופה בעת החדשה המוקדמת - 13476

תאריך עדכון אחרון 26-02-2017

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): תמיר קרקסון

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: tamir.karkason@huji.mail.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום א', 15:30-14:30

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יעסוק בקורות יהדות אירופה בתקופה מכוונת בתולדותיה, העת החדשה המוקדמת (המאות הט"ז-הי"ח), ממגוון זוויות ונושאים, בין מזרח למערב. תחילה נדון בחברה היהודית באירופה בראשית העת החדשה: הקהילה, המשפחה והזיקה לסביבה הנוצרית. בהמשך נסקור תמורות רעיוניות, תרבותיות וכלכליות שהתחוללו בשעתו ביהדות אירופה, ובהן הופעת השבתאות באימפריה העות'מאנית והתפשטותה באירופה, וכן עליית הפזורה הספרדית המערבית ושלוחותיה במזרח. לבסוף נעסוק בשלוש תנועות רעיוניות וחברתיות שהופיעו במאה הי"ח, ועודן משפיעות כיום על היהדות ועל התרבות היהודית: החסידות, ההתנגדות לה, וכן תנועת ההשכלה היהודית שראשיתה בברלין. מלבד ההיבט הנושאי, יושם בקורס דגש על הכרת מגוון סוגי המקורות לחקר תולדות יהדות אירופה בעת החדשה המוקדמת ויידונו מקורות שונים, ובהם: כרוניקות, תקנות קהל, אוטוביוגרפיות, ספרות שבחים, עיתונות עברית ועוד.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס לחשוף את התלמיד לקורות יהדות אירופה בתקופה מכוונת בתולדותיה - העת החדשה המוקדמת.

תוצרי למידה

בסימום של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בתום הקורס יכיר התלמיד היטב את קורות יהודי אירופה בתקופה זו ויבין אותן לעומקן.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה ודיון

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

החברה היהודית במוצאי ימי הביניים
הקהילה היהודית: ארגון, חברה, כלכלה
המשפחה היהודית
היהודים וזיקותיהם לחברה הנוצרית
גזרות ת"ח-ת"ט והשלכותיהן
צמיחתה המחודשת של היהדות במערב אירופה (קהילות האנוסים לשעבר)
השבתאות: רקע היסטורי והתנועה בימי שבת צבי
יסודות השבתאות
התפשטות השבתאות בעולם היהודי והתנועה הפרנקיסטית
מסורת ומשבר
הבעש"ט ותנועתו

חסידיים ומתנגדים
ראשיתה של תנועת ההשכלה היהודית במאה הי"ח
המהפכה הצרפתית והיהודים: בין אמנציפציה לאסימילציה

חומר חובה לקריאה:

שיעור מס' 1 (5 במרץ): מבוא לקורס: החברה היהודית במוצאי ימי הביניים

[12 במרץ - חופשת פורים]

שיעור מס' 2 (19 במרץ): הקהילה היהודית: ארגון, חברה, כלכלה

• יעקב כץ, מסורת ומשבר: החברה היהודית במוצאי ימי-הביניים, ירושלים: מוסד ביאליק, תשי"ח, עמ' 79-58, 111-95

שיעור מס' 3 (26 במרץ): תקנות בענייני מותרות כמקור להיסטוריה תרבותית וחברתית

• יחזקאל (אדוארד) פרם, 'הגבלת מותרות בקהילה היהודית בקרקוב בשלהי המאה ה-16 ובראשית המאה ה-17', גלעד, יח (תשס"ב), עמ' יא-כג

[2, 9, 16 באפריל - חופשת פסח]

שיעור מס' 4 (23 באפריל): גליקל מהמלן והמשפחה היהודית

• יעקב כץ, מסורת ומשבר, עמ' 175-163

• גליקל מהמלן, גליקל: זיכרונות 1719-1691 (ההדירה ותרגמה מידיש: חוה טורניאנסקי), ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשס"ו, עמ' ט-יג, כה-כח [למעוניין/ת להרחיב: עמ' ט-לט]

שיעור מס' 5 (30 באפריל): זיקותיהם של היהודים לחברה הנוצרית וצמיחתה המחודשת של היהדות

במערב אירופה (קהילות האנוסים לשעבר)

• יעקב כץ, מסורת ומשבר, עמ' 57-41

• יוסף קפלן, 'הפזורה הספרדית-פורטוגלית המערבית במאה ה-17', בתוך: מיכאל אביטבול ואחרים (עורכים), הפזורה היהודית הספרדית אחרי הגירוש, ירושלים: מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, תשנ"ג, עמ' 116-95

שיעור מס' 6 (7 במאי): גזרות ת"ח-ת"ט והשלכותיהן; השבתאות: רקע היסטורי ויסודות

• יואל רבא, 'גזרות ת"ח-ת"ט: ההתרחשות ומשמעותה', בתוך: ישראל ברטל, ישראל גוטמן (עורכים), קיום ושבר: יהודי פולין לדורותיהם, כרך א: פרקי היסטוריה, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשנ"ז, עמ' 191-179

• ג. ש. [גרשם שלום], 'שבתי צבי', האנציקלופדיה העברית, לא (תשל"ט), עמ' 444-435

שיעור מס' 7 (14 במאי): השבתאות - המשך: התנועה בימי שבתי צבי, התפשטות השבתאות בעולם

היהודי והתנועה הפרנקיסטית

• ג. ש. [גרשם שלום], 'שבתי צבי', האנציקלופדיה העברית, לא (תשל"ט), עמ' 450-444

• פאבל מצ'ייקו, ערב רב: פנים וחוף בוויכוח הפרנקיסטי (תרגמה: ברוריה בן-ברוך), ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשע"ו, עמ' 35-13

שיעור מס' 8 (21 במאי): הבעש"ט ותנועתו

• יעקב כץ, מסורת ומשבר, עמ' 283-271

• דוד אסף, 'תולדות החסידות', גרסה עברית של ערך באנציקלופדיית יוון"א
(<http://www.tau.ac.il/~dassaf/articles/History%20of%20Hasidism-Hebrew.pdf>), עמ'
5-1

שיעור מס' 9 (28 במאי): התפתחות השושלות החסידיות והמאבקים בין חסידים ומתנגדים
• דוד אסף, 'תולדות החסידות', עמ' 23-5
• עמנואל אטקס, יחיד בדורו: הגאון מווילנה - דמות ודימוי, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשנ"ח, עמ'
43-17, 260-247

שיעור מס' 10 (4 ביוני): ראשיתה של תנועת ההשכלה היהודית במאה הי"ח
• שמואל פיינר, מהפכת הנאורות: תנועת ההשכלה היהודית במאה ה-18, ירושלים: מרכז זלמן שזר,
תשס"ב, עמ' 39-20, 160-152, 410-402
• אמנון רז-קרקוצקין, 'חילון והאמביוולנטיות הנוצרית כלפי היהדות', בתוך: יוכי פישר (עורכת), חילון
וחילוניות: עיונים בין-תחומיים, ירושלים ותל-אביב: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד, תשע"ו, עמ' 136-108

שיעור מס' 11 (11 ביוני): ההיבט החברתי-תרבותי של ההשכלה: משכילות ומשכילים, איגודים וסלונים,
יהודים ונוצרים
• טובה כהן ושמואל פיינר, קול עלמה עבריינה: כתבי נשים משכילות במאה התשע-עשרה, תל-אביב:
הקיבוץ המאוחד, 2006, עמ' 44-19
• עמוס אילון, רקוויאם גרמני: יהודים בגרמניה לפני היטלר, 1933-1743 (תרגום: דני אורבך), אור
יהודה: דביר, תשס"ה, עמ' 77-72

שיעור מס' 12 (18 ביוני): המהפכה הצרפתית והיהודים: בין אמנציפציה לאסימילציה
• ירחמיאל כהן, 'רטוריקת האמנציפציה של היהודים ותמונת העתיד', בתוך: ירחמיאל כהן (עורך),
המהפכה הצרפתית ורישומה, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשנ"א, עמ' 169-145
• מ. מ. סילבר, בשליחות המערב: מבט אחר על ההיסטוריה היהודית המודרנית, תל-אביב: הקיבוץ
המאוחד, תשע"ד, עמ' 77-59 [על כי"ח כמורשת המהפכה הצרפתית]

שיעור מס' 13 (25 ביוני): סיכום: האמנם מסורת ומשבר?
• יעקב כץ, מסורת ומשבר, עמ' 270-247
• יעקב כץ, 'לביורור המושג "מבשרי הציונות"', בתוך: יעקב כץ, לאומיות יהודית: מסות ומחקרים,
ירושלים: הספריה הציונית, תשל"ט, עמ' 284-263

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 65 %
הרצאה 0 %
השתתפות 20 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %

בחנים 0 %
אחר 15 %
הגשת תקציר של עמוד על מאמר

מידע נוסף / הערות:

- הרכב הציון הסופי בקורס:
- בחינת בית שתינתן בסוף הקורס: 65%
- הגשת תקציר של עמוד על מאמר מתוך המאמרים 'לקריאה נוספת': 15%
- השתתפות וקריאה משיעור לשיעור: 20%

בתום הקורס תינתן בחינת בית (65%).
שעות הקבלה תתקיימנה מיד לאחר הקורס בחדרי בבניין מנדל - חדר 447. התלמידים מוזמנים ליצור עמי קשר בדוא"ל או לטלפן אלי מעבר לשעות הקבלה, בטלפון שיינתן בשיעור הראשון.